

تاریخ دریافت مقاله: ۸۵/۱۲/۰۲
تاریخ بررسی مقاله: ۸۶/۰۴/۰۶
تاریخ پذیرش مقاله: ۸۶/۰۹/۱۰

مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی
دانشگاه شهید چمران اهواز، پاییز ۱۳۸۶
دوره سوم، سال چهاردهم، شماره ۳
ص: ۱۱۷-۱۳۴

اضطراب استفاده از منابع کتابخانه‌ای و منابع الکترونیک در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و رابطه آن برخی عوامل جمعیت‌شناسی

شهناز خدیوی*

چکیده

اضطراب کتابخانه‌ای یکی از موانع پیشرفت تحصیلی دانشجویان در دانشگاه‌های مختلف دنیا شناخته شده و در این زمینه پژوهش‌های متعددی صورت گرفته است. مقاله حاضر، نتیجه پژوهشی در همین زمینه در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان می‌باشد که بر روی نمونه‌ای شامل ۲۸۰ نفر دانشجوی دختر و پسر انجام گرفته است. این افراد از دانشکده‌های هفت گانه دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به طور تصادفی انتخاب گردیدند. پرسشنامه محقق ساخته دارای سه بخش بود که بخش اول آن بر اساس پرسشنامه اضطراب کتابخانه‌ای باستیک و دو بخش دیگر آن با مطابقت دادن با محیط فرهنگی دانشگاه‌های ایران تنظیم گردید. سؤالات بخش اضطراب منابع الکترونیک و سؤالات بخش آشنایی با کامپیوتر بر اساس سؤالات مورد نیاز محیط دانشگاهی ایران تهیه گردید. پرسشنامه اضطراب کنترل نیز برای تعیین اضطراب کلی مورد استفاده قرار گرفت. پس از تجزیه و تحلیل پاسخ‌های دانشجویان با استفاده از نرم‌افزار SPSS، مشخص شد که میزان آشنایی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با منابع الکترونیک و میزان آشنایی آنها با کاربرد کامپیوتر پایین‌تر از حد معیار است، اما میزان اضطراب کتابخانه‌ای و منابع الکترونیک در میان آنها در حد معمول است. مواردی از قبیل سیستم کتابخانه، نقش عوامل دموگرافیک (مانند: سن، جنسیت) و آشنایی قبلی با کامپیوتر در ارتباط با این موضوع نیز در این مقاله مورد بررسی قرار گرفته است.

کلید واژگان: اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب رایانه‌ای (کامپیوتر هراسی)، اضطراب منابع الکترونیک، دانشگاه

* مربی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، shahnaz_khdivi@yahoo.com

مقدمه

آموزش عالی است، به معنی روندی حاکی از رشد، هماهنگی و تنوع پذیری است. نقش کتابخانه‌های دانشگاهی در این گونه مؤسسات در اولویت قرار گرفت و امروز می‌توان آنها را به عنوان «سیستم‌های اطلاع رسانی که هم نشان دهنده نحوه نگرش و مسئولیت‌ها هستند و هم تعیین کننده آنها، زیرا کتابخانه‌های دانشگاهی به گونه‌های مختلف محدود کننده اطلاعاتی هستند که در دسترس انسان قرار می‌گیرد» (دین، ۱۹۹۰).

پیشینه تحقیق

در سال ۱۹۸۶ ملون مقاله‌ای بنیادی نوشت که در آن اصطلاح اضطراب کتابخانه‌ای به کار رفته و زمینه را برای تحقیق بیشتر آماده نمود. پژوهش او از نوع کیفی بود و از آن جهت که از دانشجویان می‌خواست در کلاس درس نگرارش احساس خود را نسبت به جستجوهای کتابخانه‌ای به صورت "وقایع روزانه" بیان نمایند، منحصر به فرد بود.

قدم مهم بعدی در زمینه پژوهش در اضطراب کتابخانه‌ای در سال ۱۹۹۲ و هنگامی برداشته شد که شارون باستیک^۵

موضوع اضطراب کتابخانه‌ای در مطالعات زیادی مورد بررسی قرار گرفته و مقالات متعددی در این زمینه در کشورهای مختلف به چاپ رسیده است. از اولین پژوهش‌های انجام شده در این زمینه می‌توان از یک طرح دو ساله نام برد که توسط ملون^۱ در سال ۱۹۸۶ انجام گرفت و طی آن احساس دانشجویان نسبت به کتابخانه با عنوان «هراس» توصیف گردید. همین امر باعث پیدایش نظریه «کتابخانه هراسی» گردید.

کتابخانه‌های دانشگاهی ارتباط نزدیکی با آموزش و پژوهش دارند و در این دو فرآیند تأثیر زیادی داشته‌اند. روند تاریخی کتابخانه‌های دانشگاهی روندی رو به رشد است و با رشد دانشگاه‌ها هماهنگی دارد. نگاهی به تاریخچه کتابخانه‌های دانشگاهی نشان می‌دهد که نوآوری‌های زیادی در این زمینه اتفاق افتاده و سعی شده است عملکرد این کتابخانه‌ها با نیاز اساتید و دانشجویان هماهنگ شود (واینر^۲، ۲۰۰۵).

به عقیده شیفلت^۳ (۱۹۹۴)، این که کتابخانه‌های دانشگاهی نمایشگر رشد

4- Dain
5- Bostick

1- Mellon
2- Weiner
3- Shiflett

رایانه هراسی

بر اساس تخمین «واینبرگ» و «فروست»^۲ در کتاب: «رایانه هراسی، چگونه بر اژدهای ترس از کامپیوتر فایق شویم» (۱۹۸۴)، حدود پنج درصد مردم به شدت از رایانه هراس دارند. چنین افرادی دچار حالاتی نظیر حالت تهوع، تعریق زیاد دست‌ها، سرگیجه و فشار خون بالا می‌شوند.

چارچوب نظری مسأله

علی‌رغم نیاز به مراجعات مکرر به منابع و مراجع در کتابخانه‌ها و منابع الکترونیکی، دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه‌ها در بسیاری از موارد ترجیح می‌دهند که کمتر به این گونه منابع مراجعه نموده و بیشتر از منابع شخصی استفاده کنند. این امر ویژه یک کشور و یا یک گروه از دانشجویان نبوده، به طوری که در دانشگاه‌های مختلف چنین عملکردی مشهود است و علل گوناگونی برای آن ذکر شده. برخی از پژوهشگران این پدیده را اضطراب کتابخانه‌ای می‌خوانند (زرابک، ۲۰۰۱؛ جیائو، ۱۹۹۶). با توجه به اینکه اضطراب می‌تواند بر عملکرد تحصیلی و کلی فرد در آینده مؤثر باشد، بررسی میزان

معیار "اضطراب کتابخانه‌ای"^۱ را تعیین نمود و آن را به عنوان ابزاری برای پژوهش‌های خود در این زمینه مورد استفاده قرار داد. باستیک (۱۹۹۲) در تعیین این معیار کوشش فراوان به خرج داد و شیوه‌های مورد استفاده در تعیین پایایی و روایی آن را با دقت انتخاب کرد. نتیجه این شد که از زمان ارائه به عنوان ابزار، در پژوهش‌های مربوط به این موضوع به کار رفته است. این ابزار روی دانشجویان در سطوح مختلف، از دانشجویان سال اول گرفته تا فارغ‌التحصیلان و نیز دانشجویان دانشگاه و کالج‌های خصوصی و دولتی آزمایش شده است. این موضوع سبب گردید که معیار فوق در محیط‌های دانشگاهی مختلف مورد استفاده قرار گیرد.

در سال ۱۹۸۶ ملون اولین تعریف پذیرفته شده از اضطراب کتابخانه‌ای را که مبتنی بر پژوهشی کیفی در مدت دو سال بر روی ۶۰۰۰ دانشجوی کارشناسی بود ارائه نمود. وی متوجه شد که بیشتر دانشجویان (حدود ۷۵ تا ۸۵ درصد) در اولین مراجعه خود به کتابخانه برای پژوهش دچار اضطراب می‌شوند و همین امر باعث می‌شود نتوانند مهارت‌های استفاده از کتابخانه را فراگیرند.

2- Weinberg & Fuerust

1- "Library Anxiety Scale", 1992

اضطراب و راه‌های بر طرف کردن آن ضرورت دارد. نخستین گام در این مسیر بررسی میزان اضطراب و علل آن در بین دانشجویان است. بنابراین، مسئله اصلی پژوهش حاضر بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای و اضطراب منابع الکترونیکی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و عوامل مؤثر بر آن است.

اهداف این مقاله به شرح زیر است:

۱. تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در مراجعه به کتابخانه.
۲. تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در مراجعه به منابع الکترونیکی.
۳. تعیین سهم عوامل جمعیت‌شناسانه و دانشگاهی بر اضطراب کتابخانه‌ای و منابع الکترونیکی.

سؤالات و فرضیه‌ها

۱. میزان شیوع اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان چقدر است؟
۲. سهم متغیرهای جمعیت‌شناسانه و دانشگاهی در اضطراب کتابخانه‌ای

دانشجویان چقدر است؟
۳. بین اضطراب کتابخانه‌ای و متغیرهای جمعیت‌شناسانه (سن، رشته، جنس، ...) و دانشگاهی (معدل، واحدهای مرتبط با کتابخانه، ...) رابطه وجود دارد.

طرح کلی پژوهش

پژوهش حاضر، پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. به عبارت دیگر، در این پژوهش ضمن بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان، همبستگی آن با متغیرهای جمعیت‌شناسانه (سن، رشد، جنس و میزان آشنایی با کامپیوتر) و متغیرهای دانشگاهی (معدل، میزان تحصیلات، واحدها و سیستم‌های مرتبط با کتابخانه‌ها) محاسبه شده است.

جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۸۱-۱۳۸۲ بوده است.

روش نمونه‌گیری

برای انتخاب نمونه‌ها، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم استفاده شد. برای تعیین حجم نمونه ابتدا طی

پرسشنامه اضطراب کتل ۱ استفاده شده است. پرسشنامه اضطراب کتل جهت سنجش اضطراب کلی مورد استفاده قرار گرفته است. این پرسشنامه دارای چهار سؤال سه گزینه‌ای است. نمره این پرسشنامه بین یک تا هشتاد است و هرچه نمره فرد به هشتاد نزدیکتر باشد میزان اضطراب شخص بالاتر بوده و هرچه به یک نزدیکتر باشد میزان اضطراب کتابخانه‌ای شخص کمتر خواهد بود.

به منظور تعیین میزان همبستگی بین پرسشنامه ساخته شده توسط پژوهشگر و پرسشنامه اضطراب کتل، ابتدا تعداد ۱۵۰ پرسشنامه تدوین شده به همراه پرسشنامه کتل به طور تصادفی در اختیار دانشجویان قرار گرفت و داده‌های جمع‌آوری شده از طریق آزمون همبستگی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. میزان همبستگی این دو پرسشنامه ۰/۲۸ تعیین گردید که در سطح $p < ۰/۰۴۷$ معنی‌دار بود. روایی محتوایی این پرسشنامه با استفاده از نظر متخصصان و کارشناسان و روائی همزمان آن از طریق محاسبه همبستگی با آزمون اضطراب کتل به دست آمد.

پس از بررسی پرسشنامه‌ها و به منظور بالا بردن پایایی آزمون‌ها، تعداد ۴ سؤال، که از نظر محتوایی مناسب نبود حذف شد و

مطالعه‌ای مقدماتی بر روی دانشجویانی با حجم ۱۵۰ نفر، واریانس اضطراب کتابخانه‌ای تعیین شد و از این طریق حجم نمونه ($n=280$) محاسبه گردید. سپس تعداد مورد نیاز در هر دانشکده از دانشگاه به تفکیک جنسیت به طور تصادفی انتخاب شد.

ابزار پژوهش

ابزار مورد استفاده در این پژوهش، شامل دو پرسشنامه است:

(۱) پرسشنامه اول شامل سه بخش می‌شود، بخش اول مربوط به سؤالات اضطراب کتابخانه‌ای است که بر اساس پرسشنامه باستیک تنظیم گردیده است. بخش دوم شامل سؤالات مربوط به اضطراب منابع الکترونیک و بخش سوم مربوط به سؤالات آشنایی با کامپیوتر که با مطابقت دادن محیط فرهنگی دانشگاه‌های ایران و سؤالات مورد نیاز تهیه گردید. این پرسشنامه در ابتدا شامل ۳۰ سؤال مربوط به اضطراب کتابخانه‌ای، ۱۵ سؤال مربوط به سنجش آشنایی با منابع الکترونیک و ۱۰ سؤال مربوط به سنجش میزان آشنایی با کامپیوتر است.

(۲) به منظور تعیین میزان همبستگی این سؤالات با میزان اضطراب دانشجویان و تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای، از

بدین ترتیب تعداد سؤالات اضطراب کتابخانه‌ای به ۲۸ سؤال و آشنایی با منابع الکترونیک به تعداد ۱۴ سؤال و تعداد سؤالات آشنایی با کامپیوتر، به ۹ سؤال تقلیل یافت.

بدین ترتیب پرسشنامه اضطراب کتابخانه‌ای و منابع الکترونیک شامل سه قسمت است: سؤالات مربوط به اضطراب کتابخانه‌ای، سؤالات مربوط به آشنایی با منابع الکترونیک و سؤالات مربوط به آشنایی با کامپیوتر. میزان امتیازات شخص در پرسشنامه اضطراب کتابخانه‌ای بین نمره‌های ۲۸ تا ۱۴۰ است که هرچه نمره فرد به ۱۴۰ نزدیکتر باشد میزان اضطراب کتابخانه‌ای فرد بیشتر خواهد بود. میزان امتیاز در پرسشنامه در بخش آشنایی با منابع الکترونیک بین نمره‌های ۱۴ تا ۷۰ بوده و هرچه نمره فرد به ۷۰ نزدیکتر باشد میزان آشنایی با منابع الکترونیک بیشتر خواهد بود و در نهایت میزان امتیازها در پرسشنامه در بخش آشنایی با کامپیوتر بین نمره‌های ۹ تا ۴۵ بوده و هرچه نمره شخص به ۴۵ نزدیکتر باشد میزان آشنایی با کامپیوتر بیشتر است.

برای تعیین میزان پایایی، پرسشنامه بین ۱۵۰ نفر توزیع گردید و برای محاسبه پایایی، روش آلفای کرونباخ مورد استفاده قرار

گرفت. میزان پایایی سؤالات مربوط به اضطراب کتابخانه‌ای ۰/۸۶ و میزان پایایی سؤالات آشنایی با منابع الکترونیک ۰/۹۲ و میزان پایایی مربوط به آشنایی با کامپیوتر ۰/۷۷ برآورد گردید.

روش نمونه‌گیری

پس از تعیین واریانس جامعه و میزان پایایی و روایی پرسشنامه و برآورد نمونه مورد نظر، تعداد ۲۸۰ پرسشنامه تهیه گردید و به تناسب حجم جامعه و نمونه، این تعداد پرسشنامه در بین ۷ دانشکده دانشگاه علوم پزشکی اصفهان شامل (بهداشت، پرستاری و مامایی، توانبخشی، پزشکی، داروسازی، دندانپزشکی و مدیریت و علوم اطلاع‌رسانی) و در هر دانشکده تعداد ۴۰ پرسشنامه و به تساوی ۲۰ دختر و ۲۰ پسر توزیع گردید و سپس در همان روز توزیع، جمع‌آوری گردید.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، پس از اجرای پژوهش، داده‌ها در زمینه آمار توصیفی با میانگین و انحراف معیار و در زمینه آمار استنباطی با آزمون‌های، تحلیل مانوا، تحلیل دو عاملی، آزمون t مقایسه‌های زوجی و با

استفاده از برنامه کامپیوتری SPSS مورد مربوط به هر کدام ارائه می‌گردد. تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

الف. سؤالات پژوهش

سؤال ۱. میزان شیوع اضطراب کتابخانه‌ای

در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان
چقدر است؟

یافته‌های تحقیق

در این بخش ابتدا سؤالات و فرضیه‌های

پژوهش یک به یک مطرح می‌شود و نتایج

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار، نمره t یک گروهی و سطح معنی‌داری نمره‌های اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان علوم پزشکی اصفهان به تفکیک جنسیت

جنسیت	میانگین	انحراف معیار	تعداد	نمره معیار	t	df	سطح معنی‌داری
پسر	۷۸/۳۵۹۷	۱۷/۵۳۶۷	۱۳۹	۸۴	-۳/۷۹۲	۱۳۸	۰/۰۰۰
دختر	۷۴/۷۴۲۹	۱۵/۱۳۴۶	۱۴۰	۸۴	-۷/۲۲۸	۱۴۰	۰/۰۰۰
کل	۷۶/۵۴۴۸	۱۶/۴۴۶۰	۲۷۹	۸۴	-۷/۵۶۹	۲۷۹	۰/۰۰۰

نمره معیار در جدول بالا نمره حد متوسط پرسشنامه است که در بخش ابزار تحقیق توضیح داده شده است).

همانگونه که در جدول (۲) مشهود است، میانگین نمره‌های اضطراب منابع الکترونیک در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان هم در میان پسران و هم در میان دختران پایین‌تر از حد معیار و از لحاظ آماری معنی‌دار است و می‌توان گفت این اضطراب به طور جدی وجود ندارد ($p < 0/05$).

همانگونه که در جدول (۱) مشهود است، میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی از حد معیار بسیار پایین‌تر بوده است و هم نمره اضطراب کتابخانه‌ای دختران و هم نمره پسران و هم نمره کل دانشجویان علوم پزشکی از نظر آماری معنی‌دار بود. این نتایج نشان می‌دهد که میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشگاه علوم پزشکی پایین است و با نمره متوسط پرسشنامه تفاوت معنی‌داری دارد ($p < 0/05$).

جدول ۲. میانگین، انحراف معیار، نمره t یک گروهی و سطح معنی‌داری نمره‌های میزان اضطراب منابع الکترونیک در بین دانشجویان علوم پزشکی اصفهان

جنسیت	میانگین	انحراف معیار	تعداد	نمره معیار	t	Df	سطح معنی‌داری
پسر	۳۴/۶۰۴۳	۱۱/۱۲۰۳	۱۳۹	۴۲	-۷/۸۴۱	۱۳۸	۰/۰۰۰
دختر	۳۵/۲۳۵۷	۱۱/۴۴۷۵	۱۴۰	۴۲	-۶/۷۱۴	۱۴۰	۰/۰۰۰
کل	۳۴/۹۲۱۱	۱۱/۲۶۹۸	۲۷۹	۴۲	-۱۰/۲۸۰	۲۷۸	۰/۰۰۰

جدول ۳. میانگین، انحراف معیار، نمره t یک گروهی و سطح معنی‌داری نمره‌های میزان آشنایی با کامپیوتر در بین دانشجویان علوم پزشکی اصفهان

جنسیت	میانگین	انحراف معیار	تعداد	نمره معیار	t	Df	سطح معنی‌داری
پسر	۲۴/۱۰۷۹	۶/۲۸۲۸	۱۳۹	۲۷	-۵/۲۵۶	۱۳۸	۰/۰۰۰
دختر	۲۳/۱۹۲۹	۶/۳۱۰۸	۱۴۰	۲۷	-۷/۱۳۸	۱۳۹	۰/۰۰۰
کل	۲۳/۶۴۸۷	۶/۳۰۲۲	۲۷۹	۲۷	-۸/۸۸۲	۲۷۸	۰/۰۰۰

در اینجا یکی از سؤالاتی که به طور جدی مطرح است و در این پژوهش نیز به صورت جانبی بررسی شد این است که: میزان آشنایی دانشجویان با کامپیوتر چه اندازه است؟ داده‌های مربوط به میزان آشنایی دانشجویان با کامپیوتر در جدول شماره (۳) آمده است.

همانگونه که در جدول (۳) مشهود می‌باشد، میزان آشنایی با کامپیوتر نیز در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نمره معیار و از حد متوسط پرسشنامه پایین‌تر است.

سؤال (۲) آیا بین متغیرهای جمعیت‌شناسانه و دانشگاهی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و اضطراب کتابخانه‌ای و منابع الکترونیک ارتباط وجود دارد؟ در مورد ویژگی‌های جمعیت‌شناسانه چند ویژگی مورد بررسی قرار گرفت که در زیر هر کدام مطرح و نتایج مربوط به هر کدام ارائه می‌گردد.

۱. جنسیت

داده‌های مربوط به این ویژگی در جدول شماره (۴) آمده است.

جدول ۴. نتایج تحلیل مانوا مربوط به رابطه بین اضطراب کتابخانه‌ای، آشنایی با کامپیوتر و اضطراب منابع الکترونیک دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به تفکیک جنسیت

متغیرها	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری
اضطراب کتابخانه‌ای	۹۱۲/۴۳۳	۱	۹۱۲/۴۳۳	۳/۴۰۳	۰/۰۶۶
اضطراب منابع الکترونیک	۲۷/۸۰۶	۱	۲۷/۸۰۶	۰/۲۱۸	۰/۶۴۱
آشنایی با کامپیوتر	۵۸/۴۰۳	۱	۵۸/۴۰۳	۱/۴۷۳	۰/۲۲۶

چنانکه از جدول (۴) مشهود است، بین ۲. سن میزان اضطراب کتابخانه‌ای، آشنایی با کامپیوتر و اضطراب منابع الکترونیک با جنسیت، در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان رابطه معنی‌داری وجود ندارد ($P > 0/05$). بالاترین میزان اضطراب کتابخانه‌ای متعلق به داده‌های مربوط به سن در جدول ۵ آمده است. همانگونه که جدول (۵) نشان می‌دهد،

جدول ۵. میانگین و انحراف معیار نمره‌های میزان اضطراب کتابخانه‌ای، میزان اضطراب منابع الکترونیک و میزان آشنایی با کامپیوتر در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به تفکیک رده‌ای سنی

متغیرها	رده‌ای سنی	میانگین	انحراف معیار	تعداد
اضطراب کتابخانه‌ای	۱۸-۲۰	۸۵/۴۰۷۴	۱۵/۱۹۸۷	۵۴
	۲۰-۲۲	۷۵/۵۴۷۸	۱۷/۴۵۰۸	۱۱۵
	۲۲ به بالا	۷۳/۰۴۴۴	۱۴/۳۸۷۸	۹۰
اضطراب منابع الکترونیک	۱۸-۲۰	۳۸/۳۵۱۹	۱۰/۲۳۹۰	۵۴
	۲۰-۲۲	۳۳/۶۴۳۵	۱۰/۹۳۵۴	۱۱۵
	۲۲ به بالا	۳۵/۳۲۲۲	۱۱/۲۱۶۸	۹۰
آشنایی با کامپیوتر	۱۸-۲۰	۲۲/۹۲۵۹	۶/۸۸۹۶	۵۴
	۲۰-۲۲	۲۴/۸۰۰۰	۶/۳۲۳۴	۱۱۵
	۲۲ به بالا	۲۲/۵۲۲۲	۵/۳۴۴۸	۹۰

جدول ۶. نتایج تحلیل مانوا مربوط به رابطه بین اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب منابع الکترونیک و آشنایی با کامپیوتر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به تفکیک رده سنی

متغیرها	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنی‌داری
اضطراب کتابخانه‌ای	۶۵۰۴/۱۲۲	۵	۱۳۰۰/۸۲۴	۵/۱۷۰	۰/۰۰۰
اضطراب منابع الکترونیک	۱۲۴۴/۱۹۰	۵	۲۴۸/۸۳۸	۱/۹۹۴	۰/۰۸۰
آشنایی با کامپیوتر	۳۱۷/۵۸۷	۵	۶۳/۵۱۷	۱/۶۱۷	۰/۱۵۶۰

۳. پایه تحصیلی

داده‌های مربوط به پایه تحصیلی در جدول‌های شماره (۷) و (۸) آمده است. همانگونه که جدول (۷) نشان می‌دهد، بالاترین میزان اضطراب کتابخانه‌ای بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان متعلق به دانشجویان سال اول و دوم تحصیلی است و بالاترین میزان اضطراب منابع الکترونیک نیز متعلق به دانشجویان سال اول تحصیلی می‌باشد. اما میزان آشنایی با کامپیوتر تمامی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سطوح مختلف تحصیلی، به غیر از دانشجویان سال اول تحصیلی، تقریباً یکسان است. برای تعیین معنی‌داری این تفاوت‌ها از آزمون تحلیل مانوا استفاده شد. نتایج در جدول شماره ۸ آمده است. همانگونه که جدول (۸) نشان می‌دهد بین

رده سنی ۱۸-۲۰ سال در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و میزان اضطراب منابع الکترونیک نیز متعلق به رده سنی ۱۸-۲۰ سال در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان است. بالاترین میزان آشنایی با کامپیوتر در رده سنی ۲۰-۲۲ قرار دارد. برای بررسی تعیین معنی‌داری تفاوت بین سنین مختلف از آزمون تحلیل مانوا استفاده شد که نتایج در جدول شماره ۶ آمده است.

جدول (۶) نشان می‌دهد که بین اضطراب منابع الکترونیک و آشنایی با کامپیوتر و سن دانشجویان از نظر آماری رابطه معنی‌داری وجود ندارد ($p > 0/05$). ولی بین اضطراب کتابخانه‌ای و سن رابطه معنی‌داری وجود دارد ($p < 0/05$) مقایسه‌های زوجی با آزمون تعقیبی LSD نشان داد افراد ۱۸ تا ۲۰ سال بیشترین اضطراب کتابخانه‌ای را داشته‌اند.

جدول ۷. میانگین و انحراف معیار نمره‌های میزان اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به تفکیک سال تحصیلی

متغیرها	سال تحصیلی	میانگین	انحراف معیار	تعداد
اضطراب کتابخانه‌ای	سال اول	۸۱/۹۰۹۱	۱۴/۱۳۵۳	۴۴
	سال دوم	۸۱/۱۰۹۶	۱۶/۳۵۰۸	۷۳
	سال سوم	۷۴/۷۳۶۸	۱۸/۱۴۸۷	۵۷
	سال چهارم	۷۳/۵۷۷۸	۱۵/۹۰۱۰	۴۵
	سال‌های بالاتر	۷۰/۵۵۱۴	۱۳/۶۲۳۰	۵۸
اضطراب منابع الکترونیک	سال اول	۳۷/۴۵۴۵	۹/۴۲۶۵	۴۴
	سال دوم	۳۶/۵۴۷۹	۱۰/۸۹۶۰	۷۳
	سال سوم	۳۲/۲۴۵۶	۱۳/۰۸۲۵	۵۷
	سال چهارم	۳۴/۸۲۲۲	۱۱/۲۰۵۳	۴۵
	سال‌های بالاتر	۳۳/۷۵۸۶	۱۰/۴۹۰۳	۵۸
آشنایی با کامپیوتر	سال اول	۲۱/۸۴۰۹	۶/۱۹۸۱	۴۴
	سال دوم	۲۳/۶۷۱۲	۶/۶۰۱۹	۷۳
	سال سوم	۲۳/۶۹۶۴	۷/۱۶۰۳	۵۶
	سال چهارم	۲۳/۸۰۰۰	۵/۳۶۶۶	۴۵
	سال‌های بالاتر	۲۳/۲۲۴۱	۵/۴۶۱۳	۵۸

جدول ۸. نتایج تحلیل مانوا مربوط به رابطه بین اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب منابع الکترونیک و آشنایی با کامپیوتر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به تفکیک سال تحصیلی

متغیرها	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
اضطراب کتابخانه‌ای	۵۶۵۱/۳۹۳	۵	۱۱۳/۲۷۹	۴/۴۳۷	۰/۰۰۱
اضطراب منابع الکترونیک	۱۲۸۰/۶۴۷	۵	۲۵۶/۱۲۹	۲/۰۵۵	۰/۰۷۱
آشنایی با کامپیوتر	۳۶۵/۷۸۹	۵	۷۳/۱۵۸	۱/۸۷۱	۰/۱۰۰

میزان اضطراب و سطوح تحصیلی دانشجویان در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان رابطه معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/05$). اما بین آشنایی با کامپیوتر و اضطراب منابع الکترونیک و سطوح تحصیلی دانشجویان در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، از نظر آماری رابطه معنی‌داری وجود ندارد ($P > 0/05$).

۴. سابقه آشنایی با کامپیوتر

داده‌های مربوط به این ویژگی در جدول‌های شماره ۹ و ۱۰ آمده است. جدول (۹) نشان می‌دهد که بالاترین میزان آشنایی با کامپیوتر در میان دانشجویان کتابخانه‌ای، اضطراب منابع الکترونیک و اضطراب کتابخانه‌ای است که سابقه آشنایی با کامپیوتر بیشتری به کامپیوتر دارند، اما بالاترین میزان آشنایی با کامپیوتر متعلق به دانشجویان کتابخانه‌ای است که کمترین سابقه آشنایی با کامپیوتر را داشته‌اند. برای تعیین معنی‌داری این تفاوت‌ها از آزمون تحلیل مانوا استفاده شد. نتایج در جدول شماره ۱۰ آمده است.

جدول ۹. میانگین و انحراف معیار، میزان اضطراب کتابخانه‌ای، آشنایی با کامپیوتر و اضطراب منابع الکترونیک دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به تفکیک سابقه آشنایی با کامپیوتر

متغیرها	سابقه آشنایی با کامپیوتر	میانگین	انحراف معیار	تعداد
اضطراب کتابخانه‌ای	کم	۷۷/۲۵۰۰	۱۷/۷۲۹۲	۶۰
	متوسط	۷۵/۷۶۰۷	۱۴/۳۷۵۴	۱۶۳
	زیاد	۷۸/۱۰۴۲	۲۰/۶۱۳۰	۴۸
اضطراب منابع الکترونیک	کم	۴۱/۸۱۶۷	۹/۲۸۷۳	۶۰
	متوسط	۳۳/۶۰۷۴	۱۰/۸۹۵۴	۱۶۳
	زیاد	۳۰/۵۶۲۵	۱۰/۵۲۸۴	۴۸
آشنایی با کامپیوتر	کم	۲۱/۰۱۶۷	۵/۳۲۸۲	۶۰
	متوسط	۲۳/۳۹۸۸	۶/۶۴۲۱	۱۶۳
	زیاد	۲۶/۹۱۶۷	۴/۴۲۳۵	۴۸

جدول ۱۰. نتایج تحلیل مانوا مربوط به رابطه بین اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب منابع الکترونیک و آشنایی با کامپیوتر و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، به تفکیک میزان سابقه آشنایی با کامپیوتر

متغیرها	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
اضطراب کتابخانه‌ای	۲۹۰/۹۳۵	۲	۷۲/۷۳۴	۰/۲۶۶	۰/۹۰۰
اضطراب منابع الکترونیک	۴۰۵۹/۱۷۰	۲	۱۰۱۴/۷۹۲	۸/۸۹۸	۰/۰۰۰
آشنایی با کامپیوتر	۱۱۷۴/۱۳۳	۲	۲۹۳/۵۳۳	۸/۱۵۱	۰/۰۰۰

بسته است. برای تعیین معنی داری تفاوت در این قسمت از آزمون تحلیل مانوا استفاده شد، نتایج در جدول شماره ۱۲ آمده است. همانگونه که جدول (۱۲) نشان می‌دهد بین اضطراب کتابخانه‌ای و اضطراب منابع الکترونیک و میزان آشنایی با کامپیوتر و سیستم‌های کتابخانه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از لحاظ آماری رابطه معنی داری وجود ندارد ($p > 0.05$).

بین میزان اضطراب کتابخانه‌ای و آشنایی قبلی با کامپیوتر از لحاظ آماری رابطه معنی داری وجود ندارد ($P > 0.05$). اما بین میزان آشنایی قبلی با کامپیوتر و اضطراب منابع الکترونیک و همچنین آشنایی با کامپیوتر از لحاظ آماری رابطه معنی داری وجود دارد ($P < 0.05$).

۵. سیستم مخزن کتابخانه

یکی از سؤالات پرسشنامه برای بررسی اضطراب کتابخانه‌ای مربوط به سیستم مخزن کتابخانه است.

۶. نوع فهرست کتابخانه: فهرست برگه دان و فهرست کامپیوتری

یک عامل دیگر در بررسی اضطراب کتابخانه‌ای و منابع الکترونیک سؤال مربوط به نوع فهرست کتابخانه است. داده‌های مربوط به این حیطه در جداول ۱۳ و

همانگونه که جدول (۱۱) نشان می‌دهد، بالاترین میزان اضطراب کتابخانه‌ای و میزان اضطراب منابع الکترونیک در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان متعلق به سیستم کتابخانه‌ای

جدول ۱۱. میانگین، انحراف معیار، میزان اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب منابع الکترونیک دانشجویان و آشنایی با کامپیوتر و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با توجه به نوع سیستم کتابخانه

متغیرها	سیستم مخزن کتابخانه	میانگین	انحراف معیار	تعداد
اضطراب کتابخانه‌ای	باز	۷۹/۱۰۷۰	۱۵/۶۸۷۱	۱۸۷
	بسته	۸۲/۵۰۰۰	۳۴/۲۸۵۸	۶
اضطراب منابع الکترونیک	باز	۳۴/۴۱۷۱	۱۱/۳۴۶۳	۱۸۷
	بسته	۳۷/۳۳۳۳	۱۷/۹۲۹۵	۶
آشنایی با کامپیوتر	باز	۲۳/۶۷۹۱	۶/۴۷۶۹	۱۸۷
	بسته	۲۸/۶۶۶۷	۷/۷۱۱۵	۶

جدول ۱۲. نتایج تحلیل مانوا مربوط به رابطه بین اضطراب کتابخانه‌ای، آشنایی با کامپیوتر و اضطراب منابع الکترونیک دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با توجه به سیستم کتابخانه.

متغیرها	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
اضطراب کتابخانه‌ای	۲۷۳/۳۹۹	۲	۱۳۶/۶۹۹	۰/۵۰۴	۰/۶۰۵
اضطراب منابع الکترونیک	۱۵۶/۴۳۲	۲	۷۸/۲۱۶	۰/۶۱۴	۰/۵۴۲
آشنایی با کامپیوتر	۱۶۶/۱۴۶	۲	۸۳/۰۷۳	۲/۱۰۸	۰/۱۲۳

۱۴ آمده است. مانوا استفاده شد، نتایج در جدول شماره ۱۴

همانگونه که جدول (۱۳) نشان می‌دهد، آمده است.

بالاترین میزان اضطراب کتابخانه‌ای، در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان متعلق به سیستم فهرست رایانه‌ای بوده در عین حال برای تعیین معنی داری تفاوت‌ها از تحلیل جدول (۱۴) نشان می‌دهد که بین اضطراب کتابخانه‌ای و آشنایی با کامپیوتر و اضطراب منابع الکترونیک با سیستم‌های فهرست کتابخانه از لحاظ آماری رابطه

جدول ۱۳. میانگین، انحراف معیار، میزان اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب منابع الکترونیک و آشنایی با کامپیوتر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با توجه به نوع فهرست کتابخانه

متغیرها	سیستم فهرست کتابخانه	میانگین	انحراف معیار	تعداد
اضطراب کتابخانه‌ای	برگه دان	۷۴/۵۳۸۵	۲۰/۷۳۰۹	۱۳
	کامپیوتری	۷۵/۸۹۰۷	۱۶/۰۹۴۱	۱۸۳
اضطراب منابع الکترونیک	برگه دان	۳۵/۳۸۴۶	۱۲/۳۳۲۵	۱۳
	کامپیوتری	۳۴/۲۸۹۶	۱۰/۸۷۰۳	۱۸۳
آشنایی با کامپیوتر	برگه دان	۲۴/۱۵۳۸	۷/۵۰۳۸	۱۳
	کامپیوتری	۲۳/۷۲۱۳	۵/۹۸۶۶	۱۸۳

جدول ۱۴. نتایج تحلیل مانوا مربوط به رابطه بین اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب منابع الکترونیک و آشنایی با کامپیوتر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با توجه به نوع فهرست کتابخانه

متغیرها	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
اضطراب کتابخانه‌ای	۳۸۶/۶۷۵	۲	۱۹۳/۳۳۸	۰/۷۱۳	۰/۴۹۱
اضطراب منابع الکترونیک	۲۲۰/۳۵۷	۲	۱۱۰/۱۷۹	۰/۸۶۷	۰/۴۲۱
آشنایی با کامپیوتر	۹/۰۲۶	۲	۴/۵۱۳	۰/۱۱۳	۰/۸۹۳

معنی داری وجود ندارد ($P > ۰/۰۵$).

۲. میزان آشنایی دانشجویان دانشگاه علوم

پزشکی اصفهان، اعم از پسر و دختر، با کاربرد کامپیوتر از حد معیار پایین‌تر است.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که:

۳. اضطراب منابع الکترونیک در میان

دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اعم از پسر و دختر، از حد معیار پایین‌تر است.

۱. میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اعم از پسر و دختر، پایین‌تر از حد معیار است.

۴. بین میزان اضطراب کتابخانه‌ای و منابع الکترونیک و جنسیت در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان ارتباطی وجود ندارد.
۵. بین میزان آشنایی با منابع الکترونیک و میزان آشنایی با کامپیوتر از نظر جنسیت تفاوت وجود ندارد.
۶. از نظر سن دانشجویان، بالاترین میزان اضطراب کتابخانه‌ای مربوط به رده سنی ۱۸ الی ۲۰ سال است.
۷. میزان اضطراب منابع الکترونیک در گروه سنی ۱۸-۲۰ در بالاترین حد بود.
۸. از نظر سال تحصیلی دانشجویان، بالاترین میزان اضطراب کتابخانه‌ای بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی متعلق به دانشجویان سال اول و دوم تحصیلی است و بالاترین میزان اضطراب منابع الکترونیک متعلق به دانشجویان سال اول تحصیلی می‌باشد، و از نظر آماری رابطه معنی‌داری وجود دارد.
۹. بین میزان آشنایی قبلی با کامپیوتر با اضطراب منابع الکترونیک نیز رابطه معنی‌داری دارد و افرادی که قبلاً با کامپیوتر آشنا نبوده‌اند اضطراب منابع الکترونیک بیشتری نشان می‌دهند. بین میزان آشنایی با کامپیوتر و میزان اضطراب کتابخانه‌ای رابطه معنی‌داری وجود ندارد.
۱۰. از لحاظ نوع سیستم کتابخانه‌ای (مخزن بسته یا باز)، به نظر می‌رسد مخزن بسته اضطراب منابع الکترونیک بیشتری را باعث می‌شود تا مخزن باز.
۱۱. فهرست رایانه‌ای نیز ظاهراً برای کاربران اضطراب منابع الکترونیک بیشتری ایجاد نمی‌کنند در واقع آشنایی با کامپیوتر با سیستم‌های فهرست کتابخانه ارتباط دارد و کسانی که با کامپیوتر و منابع الکترونیک آشنایی بیشتری دارند کمتر در استفاده از فهرست رایانه‌ای دچار اضطراب می‌شوند.
- نتایج این پژوهش از یک سو تأییدی است بر یافته‌های «وست بروک» (۱۹۹۳) که مدعی است هنوز مسئله اضطراب کتابخانه‌ای به عنوان یک امر قابل بررسی در علوم کتابداری شناخته نشده است. از سوی دیگر، فرضیه اضطراب کتابخانه‌ای که از سال‌های دهه هفتاد میلادی مطرح بوده است اینک به عنوان یک واقعیت در اکثر کشورها پذیرفته شده و نتایج پژوهش حاضر حاکی از وجود این پدیده در میان دانشجویان دانشگاه‌های ایران هم هست. لذا، پذیرش این واقعیت خود می‌تواند قدم مثبتی در بر طرف کردن اشکالات موجود، مخصوصاً در زمینه بخش

مرجع و نیز نحوه استفاده از منابع الکترونیک، محسوب گردد. این یافته‌ها با یافته‌های سایر پژوهشگران مانند «جیائو» (۱۹۹۷) و جیائو (۱۹۹۹)، نیز همخوانی دارد که هم‌خبر از زیان بار بودن اضطراب کتابخانه‌ای می‌دهد و هم آگاهی کتابداران از این موضوع را در حل مشکل واجد اهمیت می‌داند.*

* این مقاله از طرح پژوهشی مصوب شماره ۸۳۱۰۲۳ مورخ ۸۳/۱۰/۲۰ معاونت تحقیقات و فن آوری دانشگاه اصفهان استخراج گردیده است.

منابع

لاتین

- Bostick, S. L. (1992). The development and validation of the library anxiety scale (Doctoral dissertation: Wayne State University), 1992. *Dissertation Abstracts International*, 53:4116.
- Dain, P. (1990). **Scholarship, higher education and libraries in the United States: Historical questions and quests**. In *Libraries and Scholarly communication in the United States: The Historical Dimensions*, edited by J. Y. cole. New York: Greenwood press.
- Jerabek, J. A., Meyer, L. S., & Kordinak, S. T. (2001). "Library anxiety" and "computer anxiety": measures, validity, and research implications. *Library and Information Science Research*, 23,277-289.
- Jiao, Q. G., Onwuegbuzie, A. J., & Lichtenstein, A. A. (1996). Library anxiety: characteristics of "at-risk" college students. *Library and Information Science Research*, 18(2), 151-163.
- Jiao, Q. G., & Onwuegbuzie, A. J. (1997). Prevalence and reasons for university library usage. *Library Review*, 46(6), 411-420.
- Jiao, Q. G., & Onwuegbuzie, A. J. (1999). Is library anxiety important? *Library Review*, 48 (5 &6) 278-282
- Mellon, C. A. (1986). Library anxiety: a grounded theory and its development. *College and Research Libraries*, 47(2), 160-165.
- Shiflett, O. L. (1994). **Academic libraries**. In *Encyclopedia of Library History*, edited by J. Wayne, A. Wieg and Donald G. Savis. New York: Garland.
- Weiner, S. G. (2005). The history of academic libraries in the United States: a review of the literature. *Library Philosophy and Practice*. 7, 2 (spring 2005).
- Weinberg, S. B., & Fuerust, M. (1984). **Computerphobia: how to slay the dragon of computer fear**. Wayne, Penn: Bambury Books.
- Westbrook, L., & DeDecker, S. (1993). Supporting user needs and skills to minimize library anxiety: considerations for academic libraries. *Reference Librarian*, 40, 43-51.